

Література:

1. Панченко В.Г. Економічні ефекти санкцій як інструменту зовнішньої політики в контексті досягнення національної безпеки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 19. С. 16–21.
2. Міжнародна торгівельна діяльність: підручник / В.В. Рокоча, В.Г. Алькема, В.І. Терехов та ін. Київ: ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2018. 698 с.
3. Gutmann J., Neuenkirch M., Neumeier F., Steinbach A. Economic sanctions and human rights: Quantifying the legal proportionality principle. *ILE Working Paper Series*. 2018. № 12. 25 p.
4. Razavi Seyed M.H., Zeynodini F. Economic Sanctions and Protection of Fundamental Human Rights: A Review of the ICJ's Ruling on Alleged Violations of the Iran-U.S. Treaty of Amity. *Washington International Law Journal*. 2020. Vol. 29. № 2. P. 303–339.
5. Левандовські К.М., Левандовські А.В. Економічні санкції в міжнародному публічному праві. Частина I: історико-правовий огляд. *Правова держава*. 2018. № 29. С. 131–141.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-334-7-46>

**ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF THE SYSTEM OF
CRIMINAL LAW IN POLISH AND UKRAINIAN LEGISLATION IN
TERMS OF LIABILITY FOR VIOLATION OF INTERNATIONAL
HUMANITARIAN LAW**

**ZALETY I WADY SYSTEMU PRAWA KARNEGO W
USTAWODAWSTWIE POLSKIM I UKRAIŃSKIM W ASPEKCIE
ODPOWIEDZIALNOŚCI ZA NARUSZENIE
MIĘDZYNARODOWEGO PRAWA HUMANITARNEGO**

Sotula O. S. Sotula O. S.

*Doctor of Law, Professor,
Professor at the Department of National
and International Law
Kherson State University
Kherson, Ukraine*

*doktor nauk prawnych, profesor,
Profesor Katedry Prawa Narodowego i
Międzynarodowego
Chersonski Uniwersytet Państwowy
Chersoń, Ukraina*

Mimo niekiedy odmiennego podejścia do kryminalizacji naruszeń pokoju, bezpieczeństwa ludzkości i międzynarodowego porządku prawnego, a także odpowiedzialności za inne zbrodnie przeciwko pokojowi i ludzkości, Kodeksy karne Ukrainy i Rzeczypospolitej Polskiej przewidują

odpowiedzialność za naruszenie międzynarodowego prawa humanitarnego [1; 2]. Prawnoporównawcza analiza walki z tego typu przestępstwami w ukraińskim i polskim ustawodawstwie karnym pozwala zidentyfikować pozytywne doświadczenia w regulacji prawnej tego obszaru, luki i braki w ustawodawstwie krajowym.

Część szczególną Kodeksu karnego RP otwiera rozdział XVI „Przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne”, nieznanym dotychczas w poprzednim Kodeksie karnym RP z 1969 roku. Realizując postanowienia art. 9 Konstytucji Państwa Polskiego, że Rzeczpospolita Polska „przestrzega prawa międzynarodowego, które ją obowiązuje” [3] polscy ustawodawcy ustalili w tym dziale odpowiedzialność za czyny przewidziane konwencją i innymi normami prawa międzynarodowego, w tym zasad międzynarodowego prawa humanitarnego. W szczególności to karalne naruszenia międzynarodowego prawa humanitarnego pociągają za sobą odpowiedzialność z art. 122–126 Kodeksu karnego RP. Z mocy art. 105 § 1 przedawnienie nie dotyczy wszystkich tych przestępstw [2].

Art. 122 Kodeksu karnego RP dotyczy wykonywania zobowiązań międzynarodowych Rzeczypospolitej Polskiej i zawiera dwa paragrafy określające dwa odrębne przestępstwa. § 1 art. 122 Kodeksu karnego RP przewiduje odpowiedzialność za użycie zabronionych metod prowadzenia wojny – napaść na teren lub obiekt niebroniony, strefę sanitarną lub neutralną albo inne zabronione metody walki. Art. 122 § 2 Kodeksu karnego RP przewiduje odpowiedzialność za użycie podczas działań wojennych środków walki zabronionych przez prawo międzynarodowe [2].

Art. 123 § 1 Kodeksu karnego RP określa odpowiedzialność tych, którzy z naruszeniem prawa międzynarodowego dopuszczają się zabójstwa: 1) osób, które podniosły broń lub nie mając środków ochrony, poddały się; 2) rannych, chorych, rozbitków, personelu medycznego lub duchownych; 3) jeńców wojennych; 4) ludność cywilną terytorium okupowanego lub terytorium, na którym toczą się działania wojenne, lub inne osoby korzystające z ochrony międzynarodowej w czasie działań wojennych. Ustęp 2 tego artykułu ustanawia odpowiedzialność za naruszenie prawa międzynarodowego przez spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu osób wskazanych w § 1 tego przepisu, a także poddanie tych osób torturom, okrutnemu lub nieludzkiemu traktowaniu, przetrzymywanie ich nawet wtedy, gdy nie zgoda, eksperymenty poznawcze, wykorzystywanie obecności ludności cywilnej na określonym terytorium lub obiekcie do własnej obrony przed działaniami wojskowymi lub własnymi wojskami lub przetrzymywanie tych osób cywilnych jako zakładników [2].

W art. 124 Kodeksu karnego RP ustawodawca prawnie określa, jakie działania należy zakwalifikować jako „inne naruszenia prawa

międzynarodowego” [2]. I tak w § 1 art. 124 stwierdza się, że naruszeniem międzynarodowego prawa humanitarnego jest zmuszanie osób określonych w art. 123 Kodeksu karnego RP „do służby w siłach zbrojnych nieprzyjaciela lub udziału w działaniach przeciwko własnemu państwu”, a także stosowania wobec tych osób kar cielesnych, przemocy, groźby bezprawnej lub podstępów, nakłaniania tych osób do obcowania płciowego lub popełnienia takiego czynu, godzącego w godność osobistą, w szczególności poniżającego i poniżającego traktowania, pozbawienia wolności, pozbawienia tych osób prawa do niezawisłego i bezstronnego sądu lub ograniczenia ich prawa do obrony w postępowaniu karnym. Tej samej karze podlega, kto wbrew międzynarodowemu prawu humanitarnemu „opóźnia repatriację jeńców wojennych lub osób cywilnych, przekazuje, przemieszcza lub deportuje osoby cywilne podlegające obowiązkowi służby wojskowej, rekrutuje do sił zbrojnych osoby poniżej 18 roku życia, lub faktycznie wykorzystuje takie osoby w działaniach zbrojnych” (§ 2 art. 124 Kodeksu karnego RP) [2].

Odrębny artykuł 125 Kodeksu karnego RP przewiduje odpowiedzialność za naruszenia międzynarodowego prawa humanitarnego popełnione na terytorium okupowanym lub na którym toczą się działania wojenne i polegające na zniszczeniu, uszkodzeniu, zajęciu lub przywłaszczeniu mienia lub dóbr kultury mienia (§ 1 art. 125 Kodeksu karnego RP). Kwalifikowana kompozycja tej normy ustanawia odpowiedzialność za ten sam czyn, jeżeli dotyczy on mienia znacznej wartości lub przedmiotów mających szczególne znaczenie dla kultury (§ 2 art. 125 Kodeksu karnego RP) [2].

Tak szczegółowa analiza treści odpowiednich artykułów Kodeksu karnego RP wykazała istotną różnicę pomiędzy normami polskiego prawa karnego w zakresie uszczegółowienia czynów określonych przez polskiego ustawodawcę jako naruszenie międzynarodowego prawa humanitarnego. W szczególności, jak widzimy, obok ogólnego pojęcia ludności cywilnej, polskie prawo karne proponuje jako ofiary – osoby, które złożyły broń lub nie mając środków ochrony, poddały się, rannych, chorych, rozbitków, personel, duchowieństwo, łączące wszelkie pojęcia osób, korzystających z ochrony międzynarodowej w czasie działań wojennych. Moim zdaniem takie stanowisko polskiego ustawodawcy jest bardziej konstruktywne i ściślej związane z odpowiednimi międzynarodowymi aktami prawnymi niż odpowiadająca im norma Kodeksu karnego Ukrainy [1].

Ponadto § 2 art. 123 Kodeksu karnego RP przewiduje poszerzone rozumienie złego traktowania ofiar, którego nie ma w art. 438 Kodeksu karnego Ukrainy [1; 2].

Ustawodawca ukraiński zignorował również te naruszenia międzynarodowego prawa humanitarnego, które są wskazane w art. 124 Kodeksu karnego RP. I to też działa na korzyść polskiego prawa karnego,

które stara się w większym stopniu przestrzegać przepisów międzynarodowego prawa humanitarnego.

Jednocześnie należy uczciwie zauważyć, że oczywiście Polska nie wdrożyła w pełni w odpowiednim dziale przepisów międzynarodowych aktów prawnych dotyczących odpowiedzialności za zbrodnie międzynarodowe i zbrodnie o charakterze międzynarodowym. W szczególności w Kodeksie karnym RP nie ma takiego rodzaju naruszenia międzynarodowego prawa humanitarnego jak praca przymusowa ludności cywilnej ziem okupowanych, co pozwala mówić o potrzebie poprawy polskiego prawa karnego.

Bibliografia:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 12.07.2023).
2. Kodeks karny : Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf> (дата звернення: 12.07.2023).
3. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej : Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970780483/U/D19970483Lj.pdf> (дата звернення: 12.07.2023).